

Divan Şairi Diyor Ki

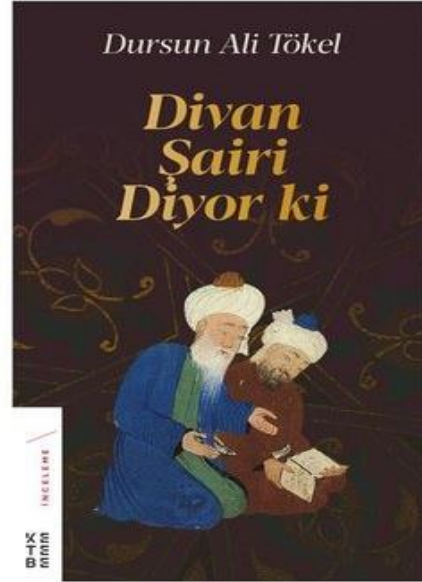
Semih YEŞİLBAĞ¹

Yayın Tanıtım ve Değerlendirme

Kitabın Künyesi: Dursun Ali TÖKEL, *Divan Şairi Diyor ki*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2019, 263s. ISBN: 978-605-7949-69-1

Doç. Dr. Dursun Ali TÖKEL, inceleme türündeki eserin ön sözüne “Kendilerini savunamayacak olanları yargılamak, çok kolaydır. Onların suskunluğu, onları yargılayan, savunma hakkı tanımadan yaftalayan kişileri haklı çıkarmaz kuşkusuz.” gibi çarpıcı bir cümleyle başlıyor. Bu ilk cümleyle birlikte, haksızlığa karşı çıkan birinin adaletsizliğe göz yummayıp yazdığı satırlarla gerçeği ortaya çıkarmak adına adeta “Hayır, kesin hüküm verdiğiniz mevzu öyle değil. Bir de beni dinleyin, belki fikriniz değişecek, belki yanlış kanâatte olduğunuzu fark edeceksiniz.” dediğini hissediyorsunuz.

Divan Şairi Diyor ki, yazarın daha önce farklı zamanlarda ve muhtelif dergilerde yayımlanmış ekseri Osmanlı dönemi edebiyatının yaşanan hayatla ilişkili olan; ancak bugünün insanına da seslenen metinleri üzerine yazılmış 21 makalesinin bir araya getirilmesinden oluşmaktadır. Yazar, yazıların makale halinde yayımlandığındaki başlıklarını, yazıları kitap haline getirdiği bu çalışmada içeriği etkilemeyecek şekilde kısmen değiştirmiştir. Bu kitapta yazar, divan edebiyatını tanıtmaya ya da savunma amacıyla üçüncü kişi olarak gıyaben divan edebiyatını ve sanatçıları savunma tavrıyla konum almamış, divan edebiyatı ürünlerinden aldığı örnek metinleri okuyucuya göstererek bir anlamda divan edebiyatını divan edebiyatı sanatçısının kendi eseri üzerinden, kendisini anlatmasına imkân vermiştir. Ağırlıklı olarak Tanzimat’tan beri basmakalıp ifadelerle yargılanıp üvey evlat muamelesi görmüş divan şairleri için kimi zaman savunanları olmadığından kimi zaman da savunanların seslerinin gür çıkmadığından hep mahalle baskısına uğradıklarını söylemek yanlış olmaz. Dolayısıyla hakkaniyetli olmak gerekirse yazar, bu kitapla kendisine söz hakkı doğmuş bir edebiyata günümüzün moda tabiriyle *mikrofon uzatmakta*, kendisini anlatmasına, savunmasına imkân vermektedir. Bu yüzden olsa gerek yazar kitabına “Divan Şairi Diyor ki” gibi bir isim vermiş, kitap içerisindeki makalelerde de “Dede Korkut ve Güvâhî Der ki, Necâtî Diyor ki, Şeyh Gâlib Der ki... gibi başlıklar kullanmıştır.



¹ Öğr. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, syesilbag@hotmail.com

Sayfalar arasında ilerledikçe kitabın bir tezi olduğuna, yazarının da işini kendisine dert edinmiş olduğuna şahit olmaya başlıyorsunuz. Zira gerçekten de otuz yıla yakın bir süredir Eski Türk Edebiyatı alanında dersler veren, bildiriler sunan, kitaplar, makaleler yazan, konferanslara, konuşmalara katılan yazar, farklı mekânlarda sürekli muhatap olduğu “*Divan Edebiyatı hayattan kopuktur.*” peşin hükmünü değiştirmek ya da değiştiremese de okuyucuya divan edebiyatını farklı bir pencereden göstermek, belki de günümüz şiirinde bile pek sık karşılaşılamayan olaylara, hayallere, duygulara, durumlara zannedildiğinin aksine divan edebiyatı eserlerinde yer verilmiş olduğunu göstermek istemektedir.

Kitaptaki metinler, her ne kadar yapılan alıntılarının kaynakları dipnotlarda belirtilmiş olsa da sadece akademik bir endişeyle yazılmış ve bir araya getirilmiş metinler olmadığından eserin dili, deneme türünü hissettirir şekilde akıcı ve samimi. Yazar, eserini divan edebiyatı metinlerinden hareketle “ailede mutluluğun nasıl sağlanabileceği, şeytanın kişiyi nasıl kandırdığı, *mal* kelimesinden farklı hangi anlamlar çıkarılabileceği, Osmanlı hayatına çalar saatlerin ne zaman girdiğinin edebî metinlerle takibi, Hz. Peygamber’in vefat etmeden önce en son ne yaptığı, baklavanın edebî metnin delâletiyle hangi millete ait olduğu, günümüzde elmaları isimlendirmekte yaşanan garâbet, çocuk eğitimi, ideal uykunun nasıl ve kaç saat olması gerektiği” gibi ilginç konularda ve mutlaka okuyanın aklına hemen gelmeyecek ve okuyanda hayretle beraber hayranlık da oluşturacak farklı bir yaklaşımla oluşturmuş.

Eserde kendisinin de sorgulayıcı bir okur olma uğraşı içerisinde olduğunu belirten yazar, okuyucuyu da bu tarz okumaya davet eder. Yazarın bu eseri yazmaktaki niyetinin kitapta bir araya getirdiği metinlerle okuyucuda mutlak kanaatler değil, farklı bakış açıları geliştirmek için yeni pencereler açmak ve okuyucuda bir tavır değişikliği sağlamak olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zira eserde yazarın leyt-motif olarak nitelendirilebilecek şu ifadelerine farklı yazılarda rastlanır: “*Bir şey, sadece o gördüğümüz o şey olarak bir şey değildir. Bakış açımızı, duruş pozisyonumuzu, algı düzeyimizi, anlayış çapımızı, idrak mesafemizi değiştirdikçe o şeylerin aslında anladığımız o şey olmadığını göreceğiz demektir.*” (s. 95)

Eserde, modern zamanların ya da günümüzün meseleleri zannettiğimiz bazı meselelerin aslında eskinin de meseleleri olduğu gösterilerek medeniyetin tarihî devamlılığı, farklı zamanlara ait kuşaklar arasındaki görünmeyen ortak kültürel alt yapı ve bağlar gözler önüne serilmektedir. Yazar, bu durumu eserinde şu ifadelerle dile getirir: “*Modern zamanlarda ulaştığımız bilimsel verilerin, geçmiş zamanlar kitaplarında olanlardan hiç de farklı olmadığını görüyoruz. İşte bu sebeple bile olsa ‘eskimeyen metinlere’ yeni bir gözle bakmamız gerekmiyor mu?*” (s. 225) Bu söylenenlere örnek olmak üzere eserinde anakronizmden de sıklıkla yararlanan yazar, mesela *popülizm kurbanı olmamak gerektiği* gibi güncel bir söylemi, günümüzden üç yüz küsur yıl önce yaşamış Nâbî’nin bir eseri üzerinden ele alıp izah etmektedir.

Yazar, bilgi paylaşımını ve mesajını; ilgi çekici bir olay, üzerinde durduğu meseleyle bağlantılı olmak üzere kendi hayatından bir kesit, bir kitap ya da kitaptan mevzuya denk düşen bir bölüm üzerinden oluşturmaktadır. Çok zengin okumalar üzerinden verdiği dipnotlarla bir yandan alıntıları nerelerden yaptığını belirtirken diğer yandan da anlatının büyümesine kapılan okuyucuyu da verdiği bu dipnotlarla farklı eserlere yönlendirmekte, okuyucuya açıktan açığa söylemeden okuma listesi hazırlamaktadır.

Bir metindeki anlamı başka bir metinle çözmek şeklinde eşsüremlî bir yöntem izleyen yazarın, ele aldığı meseleleri izah ederken ayırım yapmadan doğu ya da batı edebiyatına ait, eski-yeni eserlerden oluşan geniş bir kaynaktan beslendiği de görülmektedir. Yazar, yazılarında bu

kaynaklardan kendi ölçütüne göre süzüp aldığı bilgilere yer verdiği gibi, meseleler hakkındaki şahsi görüşlerine, tecrübelerine de içtenlikle yer verir. Bu durum, yazar ile okuyucu arasında bir anda samimi bir iletişimin oluşmasını sağlaması yanında okuyucunun kitaptan çok farklı şekillerde istifade etmesine de zemin hazırlar. Sözgelimi, *“Mutlak güzelliği yüceltmeyenler, muğlak güzellerin peşlerinde ömürlerini harcamaktan kendilerini alamazlar. Kişi, muhakkak bir yüceltme eylemi tercihinde bulunacaktır, mesele bunun hangi odağa yönleneceğidir.”* (s. 50) veya *“Her aşırılık; peşinden sapmayı, gayeyi değil, gayeye götüren vasıtayı gaye haline dönüştürmeyi getirir.”* (s. 215) gibi ifadeler, içerisinde hayat dersi barındıran cümlelerdir. Yine yazar, kimi zaman eğitimci kimliğine bürünerek yazılar arasında eski Türk edebiyatı alanındaki yılların birikimi olan mesleki deneyimlerini de denk düştükçe okurla cömertçe paylaşır. Mesela yazarın, *“Her beytin anlam arka planında muhakkak yaşanan hayatın bir anına gönderme vardır. O an, o inanç, o gönderme çözülmezse anlam bir sis perdesi arkasında buğulu olarak netliği kayıp bir halde kalacak demektir.”* (s. 47) ya da *“Divan şiirinde bütün soyut söylemler, muhakkak bir somut varlıkça somutlanır ki bu da okuyucunun zihninde düşüncenin daha net belirginleşmesini sağlar. Bu yüzden Divan şiiri soyut değil, aksine son derece somut bir şiirdir.”* (s. 47) cümleleri, buna örnek olarak verilebilir.

Okurken farklı alanlara ait çok şey öğrendiğimiz yazıların ilk şekilleri makele ve yazanı aslen eğitimci de olsa yazar; ders anlatır, bir şeyi dikte eder gibi değil, okuyucuyla sohbet eder gibi bir üsluba sahiptir. Kanaatimizce bu sayede okuyucu, aslında anlaşılması için belirli bir birikim isteyen metinlere bir yerinden dahil olacak, sıkılmadan eseri tamamlayabilecektir.

Uzun yılların mahsulü olan bu eserden okuyucunun istifadesini artırmak adına bir değerlendirme yapılacak olursa şunu söylemek mümkündür: Yazılar zengin kaynaktan beslenerek oluşturulduğundan eser, aynı zamanda bir başvuru kitabı niteliğiyle tekrar tekrar okunup istifade edilecek bir nitelik de taşımaktadır. Kitaptan istifade edilmesini kolaylaştırmak, eser içerisinde aranan kavramlara daha rahat ulaşılmasını sağlamak bakımından esere dizin eklenmesinin yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Yazılmış olanın delillendirildiği böyle eserler okundukça divan edebiyatı için söylenegelenlerin çoğunlukla önyargılı, iddiaların mesnetsiz olduğu hatta divan edebiyatına karşı takınılan olumsuz tavrın da onun yeterince tanınmamasından kaynaklandığı görülmektedir. Zira insan, bilmediğinin düşmanıdır. Bu açıdan bu gibi eserlerin, divan edebiyatının nesnel gözle tanıtılmasına ve sevilmesine katkı sağlayacağı açıktır.

Uzun yılların emeği olan makalelerini böyle bir eserde bir araya getirerek daha geniş bir okuyucu kitlesinin istifadesine sunduğu için Dursun Ali hocamıza biz de teşekkür ediyor, bu kıymetli eserin edebiyat ve kültür hayatımıza katkı sağlamasını diliyoruz.